

Policizmo idėjų ir teorinės minties sklaida Abiejų Tautų Respublikoje bei autonominėje Lenkijos karalystėje

Vainius Smalskys, Barbara Stankevič

Mykolo Romerio universitetas

Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius, Lietuva

DOI:10.13165/VPA-16-15-2-09

Anotacija. *Policizmo teorinė mintis Abiejų Tautų Respublikoje (ATR) Lenkijos–Lietuvos valstybėje) vystėsi adaptuodama vokiečių ir iš dalies prancūzų teorinį palikimą. Analizuojant policizmo teorinį palikimą pastebėta, kad šios srovės idėjų skleidėjai Abiejų Tautų Respublikoje nepakankamai susipažinę su to meto kameralizmo ir iš jo išsirutuliojusios policizmo teorija bei praktika. R. Ładowskis, R. Lengnichas ir kiti autoriai neįnešė naujovių į policizmo teorinę mintį, o tik modifikavo ir propagavo vokiečių bei kitų kraštų teoretikų mintis apie valstybės valdymą. Lyginant policizmo teoretikų postulatus su fiziokratizmo šalininkų darbais ATR, galima konstatuoti, kad ATR fiziokratų (H. Stroynowskio ir kt.) indėlis į fiziokratizmo teoriją yra neabejotinas bei teorinė mintis buvo vystoma ATR, o ne tik adaptuojama iš kitų šalių. Teorinių vėlyvojo policizmo postulatų „perkėlimo“, remiantis vokiečių tyrimais bei teorine mintimi, tradicija išliko ir Varšuvos kunigaikštystės bei autonominės (kongresinės) Lenkijos karalystės egzistavimo laikotarpiu.*

Reikšminiai žodžiai: *kameralizmas, policizmas, administravimas, teorinė mintis, Lenkijos – Lietuvos valstybė XVIII a., Varšuvos Kunigaikštystė, autonominė Lenkijos Karalystė.*

Key words: *cameralism, policing, administration, theoretical ideas, the Polish–Lithuanian state in the XVIII century, The Duchy of Warsaw, an autonomous Kingdom of Poland.*

Įvadas

Policizmo **teorinė mintis** išsiskiria XVIII a. pr. antrajame kameralizmo doktrinos vystymosi etape. Kameralizmo doktrina padėjo pagrindu moderniems

ekonomikos, statistikos ir valstybės valdymo (viešojo administravimo) mokslams (Kamera – karaliaus išdas, aut.). Išsamiau kameralizmo teorijų raidą kontinentinėje Europoje yra analizavęs vienas iš šio straipsnio autorių (Smalskys, 2002, 55–60).

Tobulėjant valstybės administravimui, imta teigti, kad *karaliaus pareiga yra užtikrinti savo pavaldiniams saugumą ir laimę*. Tai leido valdovui reguliuoti daugelį žmonių gyvenimo sričių ir siekti „gerovės valstybės“ (*Wohlfahrtssaat*) sukūrimo. Absoliutinis monarchas, kaip visų savo pavaldinių globėjas, ir jam pavaldus administracinis aparatas (daugiausia viešojo saugumo užtikrinimo priemonėmis) galėjo nekludomai veikti ir reguliuoti visas gyvenimo sritis, nes tik jis ir jo administracija „žinojo“, kaip padaryti žmones laimingus ir saugius (Malec i Malec, 1997, 32–38). Policistų koncepcijose buvo numatyta, kad už žmonių gerovę ir saugumą turėjo būti atsakingos keletas policijos rūšių. Vokiečių policizmo autoritetas Ch. Wolffas bandė išskirti tokias policijos rūšis: gerovės policiją (atsakinga už administravimą, sveikatos apsaugą, sanitariją ir socialinę rūpybą) ir saugumo policiją. Tai galima būtų pavaizduoti 1 lentelėje.

1 lentelė. Policijos rūšys (pagal policizmo autoritetą Ch. Wolffą)

1. Gerovės policija (atsakinga už administravimą, sveikatos apsaugą, sanitariją ir socialinę rūpybą)
2. Saugumo policija (užtikrinanti viešąją tvarką ir teisingumą)

Šaltinis: sudaryta autorių.

Pažymėtina, kad saugumo policija turėjo būti tiesiogiai susieta su teisingumo vykdymu bei viešojo saugumo ir tvarkos užtikrinimu (XIX a. galutinai bus atskirtos viešąjį saugumą užtikrinančios policijos funkcijos ir policija taps tokia, kokią mes šiandien matome ir suprantame, aut.) (Malec i Malec, 1997, 32–38).

Policistų koncepcijose mes matome policinės valstybės stiprinimą, valstybė ir jos reikalai čia išskelti aukščiau individo. Visose programose prisidengiama nuostatomis, kad tai daroma „pavaldinių gerovei“, „dėl žmonių laimės“ ir t.t. (Izdebski 2001, 24–26). Antrajame etape kameralistai iš esmės pasisakė už autokratinį valdymą. **Terminas „policija“ tuo metu buvo termino „administravimas“ sinonimas, o „policijos“ termino ištakas galime rasti XV a. antrosios pusės Burgundijos (dabartinė Prancūzijos dalis, aut.) karaliaus dvaro dokumentuose (Janik, 2012, 17–18).**

Išsamesni tyrimai, vertinant kameralizmo ir iš jo išsirutuliojusio policizmo praktinių reformų naudą Lenkijos – Lietuvos valstybėje, atlikti Lenkijos tyrėjų. Didelį indėlį į policizmo ir kameralizmo tyrimus Abiejų Tautų Respublikoje įnešė lenkų viešosios administracijos raidos tyrėjai J. Malec, D. Malec, H. Izdebski, Cichoń ir kt. Paskutiniaisiais metais viešojo administravimo raidos tyrimus Abiejų Tautų Respublikoje (1764–1794 m.) (kameralizmo ir policizmo principais pagrįstų reformų laikotarpiu) pradėjo vykdyti Lietuvos istorijos instituto bei įvairių Lietuvos aukštųjų mokyklų tyrėjai (istorikai) vadovaujami dr. R. Šmigelskytės – Stukienės

(Šmigelskytė-Stukienė ir kt., 2015). Tokie tyrimai yra sveikintini, tačiau juose būtina akcentuoti naujų valdymo koncepcijų ir idėjų, praturtinusių policizmo teoriją, Abiejų Tautų Respublikos gyvavimo laikotarpiu, svarbą arba trūkumus, ką šio straipsnio autoriai ir bando daryti.

XVIII a. Lenkijos ir Lietuvos valstybėje kameralistinė ir policistinė mintis nebuvo taip išplėta kaip vokiečių žemėse ir Prancūzijoje. Lietuvos istorikai, analizuodami biurokratinių struktūrų raidą Lenkijos – Lietuvos valstybėje (Abiejų Tautų Respublikoje), tvirtina, kad viešojo administravimo tyrėjai, remdamiesi tik antriniais šaltiniais, neturėtų teigti, kad kameralizmas nedarė didelės įtakos Abiejų Tautų Respublikos (ATR) valdymui (Šmigelskytė – Stukienė ir kt. 2015, 23). Su šia kritika galima sutikti tik iš dalies. Painiojamos idėjos ir teorijos bei jų realizavimas valstybės valdymo praktikoje. Sutikdami, kad kameralizmo, o vėliau iš jo išsirutuliojusio policizmo praktika XVIII a. pabaigoje tapo dominuojanti Lenkijos – Lietuvos valstybėje (ATR) valdyme, turime pripažinti, kad *policizmo teorinė mintis vystėsi vangiai*. Jeigu susikaučiūotume Abiejų Tautų Respublikoje dominavusių dviejų doktrinų: iš kameralizmo išsirutuliojusio policizmo bei fiziokratizmo teoretikus, tai identifikuotume ir „išgrynintume“ tokius žymesnius policistus (R. Ładowski ir G. Lengnich) bei policizmo idėjų skleidėjus – švietėjus (J. Wybicki, F. Naxa, W. Horaleka) (Malec, 2008, 142–144) parašiusių keletą, kompiliuotų iš vokiečių ir prancūzų policistinės minties, nedidelių traktatų, taip pat ne tik Lenkijos–Lietuvos valstybėje pripažintus bei žinomus fiziokratizmo teoretikus, vėliau tapusiais administravimo praktikais (Joachimą Liutaurą Chreptavičių (Joachim Lutawer Chreptowicz), Hugo Kolontajų (Hugo Kołłątaj), Jeronimą Strojnovskį (Hieronim Stroynowski) ir Antonį Poplavskį (Antoni Popławski). Būtina pripažinti, kad šie fiziokratai ATR reformų laikotarpiu, rengė valstybės valdymo pertvarkymo programas ir tiesiogiai dalyvavo šalies valdyme (J. Chreptavičius, J. Strojnovskis ir H. Kolontajus), kitas – (A. Poplavskis) buvo vienas iš švietimo valdymo reformų projekto autorių (Malec, 2008, 142–144). Tačiau jie buvo idėjų skleidėjai, tik po to – administravimo praktikai. Tokie mokslininkai kaip vyskupas ir Vilniaus universiteto rektorius J. Strojnovskis yra pelnę tarptautinį pripažinimą. Įvertindami teorinių idėjų sklaidą (Lenkijos–Lietuvos valstybėje) bei jų įtaką priimamiems valdžios sprendimams teigiame, kad didesnę įtaką valstybėje turėjo fiziokratizmo idėjų sklaida. Juolab ir lenkų tyrėjai patvirtina faktą, kad policizmo ir kameralistinės reformos buvo adaptuojamos praktikų (įvairių administratorių – valstybės pareigūnų), kuriems įtaką darė iš vokiečių žemių ateinančios policizmo idėjos (Malec i Malec 1997, 32–38). Nereikėtų užmiršti, kad Saksų (Wettinų) valdymo laikotarpiu buvo sudaryta ATR unija su Saksonija, o karaliais renkami Saksonijos elektoriai Augustas II ir jo sūnus Augustas III (1697–1763 m.). Kita vertus, policistinės idėjos bei teoriniai postulatai (*tai bandysime patvirtinti šiame straipsnyje*), kaip buvo minėta, dažnai būdavo „pasiskolinamos“ arba „nukopijuojamos“ iš vokiečių (ypač Saksonijos, o vėliau – Prūsijos) mąstytojų. Dar buvo remiamasi prancūziškomis policistinėmis idėjomis.

Taip pat reikėtų atsižvelgti į tuometinę tarptautinę situaciją. Abiejų Tautų Respublikos kaimynystėje susiformavo (Prūsijoje, Austrijoje, Rusijoje) absoliuti-

nės policinės monarchijos, kuriose formavosi klasikinis viešasis administravimas (Fiedorczyk, 2009, 88). Todėl Abiejų Tautų Respublikoje buvo perimamos ne tiek idėjos, kiek geroji tų šalių administravimo praktika.

Analizuodami fiziokratizmo idėjų sklaidą, turime pripažinti, kad didelė dalis fiziokratų buvo absoliutizmo šalininkai, todėl jų liberalios idėjos, daugiau, reikėsi ūkinėje sferoje. Tai galima būtų pavadinti ekonominiu (ūkiniu) liberalizmu (Izdebski, 2001, 27–28). Vertinant fiziokratizmo idėjų sklaidą Lenkijos – Lietuvos valstybėje, reikėtų priminti vyskupo Vilniaus universiteto profesoriaus **Hieronimo Stroynowskio (sk. Jeronimo Stroinovskio) (1752–1815)** indėlį į fiziokratizmo teoriją. Jo darbuose atsispindėjo žymių prancūzų fiziokratų įtaka, bet J. Stroinovskis modifikavo fiziokratams būdingą absoliutinės valdžios sąvoką. Veikale „Prigimtinė teisė“ jis tvirtino, kad administravimas yra glaudžiai susijęs su kiekvienos tautos gyvenimo sąlygomis ir nurodė, kad centrinė valdžia turi būti, tačiau nebūtinai valdovas turi būti stiprus. Jis tvirtino, kad stiprios valdžios pagrindas tautos įstatymas – Konstitucija. Tuo metu Abiejų Tautų Respublikoje (ATR) stiprėjo ne absoliutizmo, bet konstitucinės monarchijos idėjos (Makarevičius, 1960, 119–129). J. Stroinovskis pasisakė už teisminės valdžios viršenybę vykdomosios valdžios atžvilgiu (Cichoń ir kt., 2006, 408). Kitaip tariant, šis Vilniaus universiteto mokslininkas įnešė naujų idėjų į fiziokratizmo teoriją. Lyginant su fiziokratizmo šalininkais, policistai Lenkijos–Lietuvos valstybėje tokiais teoriniais (moksliniais) „proveržiais“ pasigirti negalėjo.

Kita vertus, 200 ir daugiau metų perspektyva niekada neleis mums pamatyti ir įvertinti teorinės ir mokslinės minties visumos. Mes, vertindami policizmo teoretikus Abiejų Tautų Respublikoje, remiamės tais jų kūriniiais ir moksliniais traktatais, kurie išliko buvusioje Abiejų Tautų Respublikos teritorijoje, bet mes nežinome, kiek autorių gynėsi disertacijas (policizmo ir kameralizmo srityse) įvairių vokiečių žemių universitetuose. Antai, žymus lenkų viešojo valdymo raidos tyrėjas Jerzy Malec, pasiremdamas kitais tyrėjais, yra teigęs, kad Makso Planko (Max Planck) institute Frankfurte prie Maino (*Max-Planck-Institut für Europäische Rechtsgeschichte*) yra netyrinėtų fondų, kur galima rasti disertacijų, kurių autoriai buvo kilę iš Abiejų Tautų Respublikos (Malec, 2008, 141).

Svarbu priminti, kad teorinė mintis nėra statiška, o tai reiškia, kad įvairios idėjos (priklausomai nuo aplinkybių, reformų rezultatų ir kt.) gali transformuotis, jos gali būti jungiamos. Santykiyje tarp policizmo bei fiziokratizmo teorijų Abiejų Tautų Respublikoje (ATR) propaguojamose valstybės valdymo idėjose mes matome konvergencijos požymių. Antai, žymus fiziokratas Hugo Kolontajus savo garsiuosiuose „Anonimo laiškuose“ pasiūlė sukurti teritorinės savivaldos modelį, kuriame atsispindėjo ne tik fiziokratizmo, bet ir policizmo elementai (Malec, 2008, 152). Profesorius J. Stroinovskis prisidėjo prie policijos teisės sistemos kūrimo ATR. (Malec, 2008, 146).

Prancūzijos imperatoriaus Napoleono Bonaparto sukurtoje Varšuvos kuni-gaikštystėje (1807–1812) ir vėliau nuo Carinės Rusijos priklausomoje autonominėje

(arba kongresinėje – aut.) Lenkijos karalystėje (1815–1867) teorinė policizmo mintis ir idėjos buvo atstovaujama nedidelio skaičiaus teoretikų iš kurių žymiausias – grafas, prof. Fryderik Skarbekas (Fryderik Skarbek). Jo idėjos apie viešųjų finansų sutvarkymą bei socialinės gerovės plėtrą aktualios iš mūsų laikais.

Šio straipsnio **tikslas** – įvertinti policizmo **idėjų ir teorinės minties** sklaidą Lenkijos – Lietuvos valstybėje bei autonominėje Lenkijos karalystėje bei įrodyti ir patvirtinti, kad policistinė mintis ATR buvo adaptuojama ir kopijuojama iš vokiečių bei, iš dalies, prancūzų autorių teorinių darbų, jų kūrybinio palikimo.

Policizmo teorinės minties skleidėjai Abiejų Tautų Respublikoje

Vienas iš nedaugelio mums žinomų ir žymiausių kameralizmo šalininkų ir policizmo idėjų skleidėjų Lenkijos ir Lietuvos valstybėje (Abiejų Tautų Respublikoje) (ATR) buvo pajorų vienuolis, pedagogas ir švietėjas (kilęs iš Volynės) **Remigiuszas Ładowskis (Remigijušas Ładovskis) (1738–1798)**. Savo darbuose jis pabrėžė stiprios centralizuotos absoliutinės monarchijos svarbą kovoje su didikų savivale bei siekė reformuoti „magnatų (didikų) valstybę“ (Urbanovič ir kt., 2015, 44–45). Pritardamas nedalomos, saugios ir stiprios valstybės idėjai, jis rašė, kad tas yra geras valdovas, kuris jėgą naudoja tik tada, kai kyla pavojus valstybės teritoriniam vientisumui ir viešajam saugumui. R. Ładowskis teigė, kad karaliaus ministrai savo veikloje turi vadovautis viešuoju, o ne privačiu interesu. (Cichoń ir kt., 2006, 401–403). Čia plačiau pacituosime R. Ładowskio ir kitų pažiūras į valstybės valdymą, iš Cichoń ir jo bendraautorių surinktos medžiagos, nes jie savo knygoje pateikė originalius ATR ir Lenkijos policistų bei kameralistų darbų šaltinius (Cichoń ir kt., 2006).

Valdžia vienodai gerbia visus piliečius ir siekia, kad jie taptų laimingi. Remigiuszas Ładowskis teigė, kad surenkami mokesčiai turi būti paskirstyti sąžiningai ir naudojami viešajam gėriui. Karaliaus patarėjai turi būti išsilavinę ir aukštos moralės. Rašydamas apie valstybės policines funkcijas, Remigiuszas Ładowskis siūlė sukurti visoje Lenkijos ir Lietuvos valstybėje „Geros tvarkos tarnybą (urėdus)“ (Urbanovič ir kt., 2015, 44–45). Ši tarnyba ir jos padaliniai turėjo užtikrinti viešąjį saugumą, kontroliuoti naujai atvykstančiųjų gyventi į miestus srautus, atsakyti už sanitarines funkcijas, ligų prevenciją, priešgaisrinę apsaugą, kelių tiesimą ir taisymą, statybos leidimų išdavimą, spaudos ir kainų kontrolę (Cichoń ir kt., 2006, 401–403).

Garsiajame savo traktate „*Prawo natury, prawo polytyczne i prawo narodów, krótkim i jasnym sposobem dla użytku szlachetnej młodzi spisanie przez X. Ładowskiego S.R.* (Prigimtinė teisė, politinė teisė ir tautų teisės trumpai ir aiškiu būdu, kilmingam jaunimui, k. S.R. Ładowskio parašytos) (knyga išleista Liubline 1793 m., aut.) R. Ładowskis išdėstė esmines savo nuostatas centrinės valdžios ir pabrėžė policijos vaidmens svarbą valstybės valdyme. Analizuodamas viešojo ir socialinio saugumo svarbą, R. Ładowskis teigė, kad labai svarbūs saugumo užti-

krinimo kriterijai yra pačių piliečių sąmoningumas (Cichoń ir kt., 2006, 401–403). Visuomenės stabilumo garantijomis jis laikė visiems gyventojų sluoksniams prieinamą švietimą, gyventojų religingumą, teisingumą, žmonių aprūpinimą ir t.t. R. Ładowskis siekė, kad fundamentalios žmogaus egzistencijos teisės būtų garantuotos, išlaikytos, apsaugotos ir kiek leidžia galimybės įgyvendintos (Cichoń ir kt., 2006, 401–403).

Vertindamas valdovo vaidmenį valdžių pasidalijimo sistemoje (mechanizme), R. Ładowskis teigė, kad, turėdamas apribotas galias valdovas privalo būti autoritetu visuomenėje. Anot šio policizmo atstovo valdovas turi vienodai gerbti visus piliečius ir įgyvendinti tai ką buvo jiems pažadėjęs (Cichoń ir kt., 2006, 401–403), (Urbanovič ir kt., 2015, 44–45). Valdovas turi įgyvendinti valdžių (įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės, aut.) pasidalijimo priežiūrą ir užkirsti kelią bandymams vienai valdžiai uzurpuoti kitos funkcijas. R. Ładowskis pasisakė už tai, kad valdovas būtų vienas iš viešojo saugumo garantų ATR miestuose ir kaimuose, į įvairias valstybės tarybas ir institucijas skirtų tik aukštos moralės pareigūnus, pajamas gautas iš mokesčių surinkimo nukreiptų viešajam gerui (su jų pagalba užtikrintų teisingumą, socialinį saugumą ir kt.). R. Ładowskio parašytame traktate atsispindėjo noras turėti tokią valdžią, kuri būtų bet kada pasirengusi ginti savo šalį nuo svetimšalių įsiveržimo (Cichoń ir kt., 2006, 401–403). Kita vertus, savo traktate jis vartoja lenkišką terminą „*rzqdc*“ (liet. – valdytojas, administratorius). Tai rodo, kad šis R. Ładowskio kūrinys skirtas ne tik valdovui, bet ir kiekvienam tuometinės viešosios valdžios atstovui.

Ganėtinai išsamiai šis pajorų vienuolis aprašo policijos funkcijas. Kaip minėta, jis vartoja terminą „geroji tvarka“ (dobry porządek). Viešojo saugumo srityje kiekvienas viešosios valdžios atstovas privalo užtikrinti gyventojų gyvybės ir turto saugumą bei ginti kiekvieno garbę bei orumą. R. Ładowskis siūlo miestuose ir miesteliuose sukurti sekimo sistemą, kad būtų galima kontroliuoti atvykstančius ir išvykstančius iš miesto (XVIII a. tai buvo aktualu, ypač, ligų prevencijos srityje) (Urbanovič ir kt., 2015, 44–45). Tačiau R. Ładowskis pasisakė už spaudos laisvės ribojimą. Jis kvietė kontroliuoti spausuves, kad ten nebūtų spausdinama antireliginio turinio ir žmogaus orumą žeminančių leidinių (Cichoń ir kt., 2006, 401–403). Autorius išsamiai aprašė priešgaisrinės apsaugos kontrolės ir prevencijos darbus: medinių pastatų priežiūrą, kirvių ir kitokių pagalbos nuo gaisrų priemonių įsigijimą ir kt. Anot R. Ładowskio „Gerosios tvarkos“ tarnybos turėjo tremti iš miestų ir miestelių įvairius alchemikus, astrologus, kabalistus, sukčius. Šios tarnybos privalėjo organizuoti gatvių ir kelių tiesimą (akmeninio grindinio klojimą), tiltų statymą, šiukšlių išvežimą, naminių gyvulių skaičiaus kontrolę miestuose, akmens apdoravimo, kalvių, anglių degimo krosnių iškėlimą už miesto, statybos priežiūrą ir t.t. (Cichoń ir kt., 2006, 401–403). Traktato autorius svajavo, kad tokios „Gerosios tvarkos“ tarnybos bus atsakingos už kainų kontrolę, akcizus, drausti elgetavimą ir kovoti su nusikalstamumu. Kita vertus, R. Ładowskio pažiūrose galima rasti tam tikrų prieštaravimų. Antai, pasisakydamas už tvarkos miestuose ir miesteliuose

griežtinimą bei įvairiausių okultinių paslaugų bei azartinių žaidimų ribojimą, jis teigė, kad būtų paisoma teisingumo ir politinių piliečių teisių (Cichoń ir kt., 2006, 401–403).

Iš pirmo žvilgsnio R. Ładowskio pažiūros buvo proveržis policizmo teorijoje, bet kaip minėta, Lenkijos – Lietuvos valstybėje galime identifikuoti labai nedidelį skaičių šios srovės teoretikų. Dar galima būtų supažindinti su kilusiu iš Dancigo pirklių (dabartinis Gdanskas, aut.) vokiečių kilmės istoriku ir teisininku **Gotfried Lengnich (Gotfrydu Lengnichu) (1698–1774)**. Gotfrydas (Bogumilas) Lengnichas neabejotinai kameralizmo ir policizmo šalininku tapo studijuodamas Halės universitete. Šis vokiečių universitetas buvo vienas pirmųjų Europoje, kur buvo pradėtos dėstyti kameralizmo ir policizmo disciplinos. Kaip istorikas ir teisininkas G. Lengnichas daug nusipelnė ATR miestų raidos tyrimo srityje. 1742–1746 m. jis išleido dviejų tomų darbą „Lenkijos karalystės viešoji teisė“ (*Jus publicum Regni Poloniae*) skirtą ATR miestų teisės ir valdymo raidai. G. Lengnichas šiame tyrime analizavo teisinių institutų struktūrą ATR miestuose, Magdeburgo teisę, ATR seimų konstitucijų, karališkųjų „pacta conventa“ (valdovų santykius su bajorija nustatančių teisės aktų – aut.) įtaką miestų valdymui bei kitas miestų teisėkūros ir valdymo problemas (Kramar, 2014, 9–10). Savo tyrimus jis organizavo remdamasis pirminiais šaltiniais (įvairiais magistratų dokumentais ir pan. – aut.).

Lyginant su R. Ładowskio kūrybiniu palikimu policizmo srityje, G. Lengnicho indėlis į policizmo teoriją yra kuklesnis. Kita vertus, G. Lengnichas buvo Ch. Wollfo idėjų šalininkas ir jo darbai artimi šio vokiečių policisto pažiūroms į valstybės valdymą (Skrzypek ir kt., 2000, 186–187). G. Lengnichas buvo politiškai lankstus žmogus ir gerai sutarė su įvairiais ATR magnatų atstovais. Juolab, kad, trumpai valdęs, karalius Stanislovas Leščinskis (pats buvo lankęs protestantišką mokyklą Lešno (Leszno) mieste) pasitikėjo iš protestantų ir miestiečių luomo kilusiais mokslininkais. G. Lengnichas buvo įgavęs ir Saksų (Wettinų) dinastijos karalių pasitikėjimą. Jis mokė būsimąjį (paskutinį) karalių Stanislovą Augustą Poniatowski, žymius magnatus brolius Żaluskis ir t.t. (Dolański, 2002, 20–31). Toks politinis lankstumas buvo naudingas ne tik pačiam G. Lengnichui, bet ir Dancigo (Gdansko) miestui. Gotfrydas Lengnichas buvo ne tik mokslininkas, pedagogas ir švietėjas. Jis užėmė aukštas administracines Dancigo miesto patikėtinio pareigas, taigi, ginant gimtojo miesto interesus Abiejų Tautų Respublikos valdžios sluoksniuose, įtakingi ryšiai pravertė.

Jis vienu metu buvo Lenkijos ir Lietuvos valdovo Stanislovo Leščinskio šalininkas, todėl jo idėjas, manytina, galima atsekti garsiajame karaliaus Stanisłowo Leszczyńskiego (Stanislovo Leščinskio) traktate „*Głos wolny wolność ubezpieczający*“ („Laisvas balsas laisvę užtikrinanti“s) (parašytame 1734–1737 m.). Karalius Stanislovas Leščinskis, analizuodamas policijos veiklą, priskiria jai viešojo ir gyventojų saugumo funkcijas. Jis pripažino, kad policija gali apriboti asmens laisvę (Malec, 2008, 34–35). Nors, taikant apribojimus, reikia remtis trimis principais, kurie nevaržys asmeninių laisvių: dieviškąja valia, kuri yra virš

kiekvieno žmogaus, tačiau prieštarauja smurtui bei turto naikinimui, vadovautis sveiku protu, jeigu protas paveda, tai visuomenės nustatytomis normomis. Trečias principas – „mylėti patį save“, kuris neatsiejamas nuo Tėvynės meilės, o smurto naudojamas visada atsivokiant prieš jo naudotoją. S. Leščinskis neatskleidė policijos funkcijų statybos, priešgaisrinės apsaugos, sveikatos ir sanitarijos srityse bei kitoje viešojo valdymo srityse (Malec, 2008, 34–35). Mums iš jo traktato aišku, kad akcentuojama viešojo saugumo svarba ir nelengva susidaryti išsamų vaizdą apie visus tuometinės policijos veiklos niuansus. Manytina, kad traktatu įtakos turėjo ir G. Lengnicho idėjos, tačiau toks teiginys reikalauja tolesnio tyrimo ir patikrinimo. Nėra, taip pat, pagrindo teigti, kad S. Leščinskio atliktas policijos funkcijų „išgryninimas“ (viešojo saugumo linkme) susijęs su šiuolaikiniam žmogui suprantama policijos funkcija ir paskirtimi.

Iš kitų Abiejų Tautų Respublikos policistų būtų galima paminėti Józefą Wybickį. Jis savo kūrinyje „*Myśli polityczne o wolności cywilnej*“ („Politinės mintys apie pilietines laisves“) analizavo gyventojų skaičiaus augimo problemas ir teigė, kad valstybei reikalingas stiprus administracinis aparatas, kuris remtųsi policinės teisės principais. Kaip ir daugelis kameralistų ir policistų J. Wybickis pasisakė už ūkinių procesų valstybinį reguliavimą bei visuomenės kontrolę. Jis buvo sveikatos apsaugos ir susisiekimo reformų šalininkas. Viešojo saugumo srityje jo pažiūros buvo artimos kitiems policizmo atstovams (Malec, 2008, 142–143).

Kitas policizmo atstovas buvo iš Dancigo (Gdansko) kilęs vokiečių kilmės architektas Ferdynand Nax (Ferdinandas Naksas). Savo kūrinyje apie politinę ekonomiją jis (kaip ir J. Wybickis) tvirtino, kad administracijos tikslas – sudaryti sąlygas gyventojų skaičiaus augimui bei prekybos, pramonės, žemės ūkio bei susisiekimo vystymui. Svarbiu reformų principu F. Naksas laikė viešojo saugumo stiprinimą, gero gyventojų elgesio užtikrinimą, sveikatos apsaugos plėtrą, maisto kokybės bei žemų kainų kontrolės užtikrinimą ir t.t. Panašiai policijos funkcijas kaip kiti policizmo teoretikai traktavo ir Wilhelmas Horalekas (Malec, 2008, 143–144). Buvo ir kitų autorių, rašiusių konkrečiomis sūromis tam tikrų administravimo sričių tobulinimo temomis, bet jų idėjos policizmo teorinės minties diskurse turi antrinę reikšmę.

Ivairūs valstybės valdymo praktikai, senatoriai, įvairių kadencijų ATR Nuolatinės Tarybos (šiuolaikinės vyriausybės, vykdomosios valdžios analogas, aut.) nariai (1775–1793 m.), aukšti vykdomosios valdžios pareigūnai A. Okęckis, J. Kossakowskis, A. Sułkowskis, M. Ossowskis, J. Lubomirskis ir kt., rašydami policistinėmis temomis atstovavo savo praktinę patirtį ir praktines (tuo metu modernias ATR) nuostatas, bandė įgyvendinti administravimo, valstybės valdymo procese. Ir kitų autorių (J. A. Załuski, S. Konarski) koncepcijos, kaip pertvarkyti politinę sistemą ir valstybės institucijų administravimą siejamos su realia politinės sistemos pertvarka ir ekonomine veikla (Kornaś, 2008, 112). H. Izdebskis taip pat tvirtina, kad Stanislovo Leščinskio ir Stanislovo Konarski traktatai parengti dar 1743 m. ir

1761–1764 m. priskirtini, daugiau politinių reformų propagavimui (Izdebski, 2001, 39).

Dalies iš šių valstybės pareigūnų (J. Kossakowskio, A. Sułkowskio ir kt.) praktinę administracinę veiklą Lietuvos istorikai įvertino fundamentalioje monografijoje apie klasikinės viešosios administracijos tapsmą (XVIII a.) Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir bendrai visoje Abiejų Tautų Respublikoje bei pateikė daugelio jų pavardes Nuolatinės Tarybos personalinėje sudėtyje pagal kadencijas (Šmigelskytė – Stukienė ir kt., 2015, 613–623). Kita vertus, XVIII a. pabaigoje kameralizmo bei išsirutuliojusios policizmo teorijos ir praktika jau nebuvo naujovė Prūsijoje ir kitose vokiečių valstybėse, Prancūzijoje bei mažesnėse Vakarų Europos šalyse. Todėl, vertindami bei analizuodami vokiečių ir prancūzų kameralistų bei policistų darbus, daugeliui R. Ładowskio ir kitų to meto ATR policistų bei kameralistų – teoretikų skelbiamų idėjų mes nesunkiai galime rasti atitikmenis, o valstybės valdymo praktikų įgyvendintose arba bandytose įgyvendinti reformose jaučiama vokiškojo policizmo įtaka.

Norint palyginti su R. Ładowskio idėjomis trumpai galima paanalizuoti keletą žymesnių vokiečių ir prancūzų policistų darbų. Vienas žymiausių antrojo etapo vokiečių kameralistų (antajame kameralizmo etape, kaip minėjome, policizmas išsiskyrė iš kameralizmo į atskirą doktriną, aut.) – **Christianas Wolffas** savo fundamentaliame devynių tomų veikale „*Ius naturae et gentium methodo scientifico pertractatum*“ išleistame 1740–1749 m. išvardijo tas sritis, kur reikia siekti gerovės: maistas, drabužiai, atitinkamos būsto ir gyvenamosios sąlygos, meno ir mokslo vystymas, amatai, religinis gyvenimas, sveikatos apsauga, keliai ir kitos komunikavimo priemonės (Urbanovič ir kt., 2015, 33–34). Ch. Wolffo nuomone, pagrindiniais valstybės uždaviniais turėjo būti: vandens ir ugnies policijos (kovai su gaisrais ir potvyniais) įsteigimas; kova su skurdu steigiant prieglaudas ir ligonines; viešojo saugumo užtikrinimas (Malec i Malec, 1997, 32–38).

Dar būtų galima paminėti įdomų faktą, kad nuo XVIII a. pradžios Ch. Wolffo idėjos buvo skleidžiamos Lenkijos priklausomybėje buvusių vokiškų Dancigo (Gdansko) ir Thorno (Torunės) miestų liuteronų gimnazijose (Puchowski, 2011, 141).

Iš prancūzų policistų būtina paminėti vieną iš šios krypties Prancūzijoje kūrėjų **Nicolas Delamare (de La Mare) (sk. Nikolija Delamaras)**. Jis, būdamas Paryžiaus policijos šefo pavaduotoju, parašė savo įžymųjį veikalą „Traktatą apie policiją“ (išleistas 1719–1722 m.). Šis N. Delamaro veikalas skiriasi nuo vokiečių kameralistų ir policistų tyrimų. Tai ne teorinis veikalas, bet administravimo praktikos apibendrinimas. Daug metų dirbdamas Paryžiaus policijoje, Nicolas Delamare savo patirtį, kaip turėtų veiksmingai dirbti policija, sudėjo į „Traktatą apie policiją“ (Malec i Malec 1997, 37–38). Ši knyga panaši į vadovėlį. Nicolas Delamare kaip ir daugelis policistų pagrindiniu valdžios tikslu laikė padaryti žmones „laimingais“. Šiam tikslui pasiekti reikėjo suderinti valstybės (karaliaus ir jo institucijų) bei pavaldinių interesus (Malec i Malec, 1997, 37–38). Nicolas Delamare analizavo ats-

kiras policijos veikimo sritis (kurios turėjo būti priskirtos policijos priežiūrai). Šis autorius teigė, kad policija turi kontroliuoti gyventojų papročius (prižiūrėti įvairius renginius, azartinius žaidimus ir kt.) (Urbanovič ir kt., 2015, 43–44). Policija turėjo būti atsakinga už gyventojų sveikatos apsaugą: vykdyti prevencinę veiklą užkertant kelią ligoms, užtikrinti, kad nebūtų teršiamas oras ir vanduo, įgyvendinti maisto kokybės kontrolę, prižiūrėti ligoninių ir globos namų veiklą vykdyti maisto aprūpinimo priežiūrą (Malec i Malec 1997, 37–38).

Išanalizavę šių dviejų vokiečių ir prancūzų policistų bei kameralistų veikalus, matome, kad Remigiuszas Ładowskis ir kiti, autoriai platindami policizmo idėjas Abiejų Tautų Respublikoje (ATR), savo požiūriuose nebuvo originalūs. Manytina, kad jie gerai buvo susipažinę su čia išvardytų vokiečių ir prancūzų policistų darbais ir kaip švietėjai šių autorių mintis (jas modifikuodami) propagavo Lenkijos – Lietuvos valstybėje. Tai dar kartą patvirtina faktą, kad policizmo teorinė mintis ATR vystėsi vangiai. R. Ładowskio, J. Wybickio, F. Naxo ir kitų pažiūros buvo labai artimos vidurinio (antrojo) laikotarpio vokiečių ir prancūzų policistams ir pagrindiniai teoriniai postulatai buvo perimti iš jų. Dar galima pridurti, kad J. Wybickio ir F. Naxo pažiūros buvo artimos ne tik Ch. Wolffo, bet ir von Justi bei J. von Sonenfelso propaguojamoms idėjoms (Malec, 2008, 142–143). Kita vertus, Abiejų Tautų Respublikoje policizmo teorinei minčiai plėtotis sutrukdė šios valstybės naikinimas bei nuolatinis destabilizavimas. Per tris padalijimus (1772 m., 1793 m., 1795 m.) Lenkijos ir Lietuvos valstybė buvo Rusijos, Austrijos ir Prūsijos sunaikinta. Toje buvusios Abiejų Tautų Respublikos dalyje, kuri atiteko Austrijai, kameralizmo ir policizmo idėjos pradėtos skelbti plačiau. Kameralizmo ir policizmo katedros buvo atidarytos Lvovo ir Krokuvos universitetuose.

Vertindami Lenkijos – Lietuvos valstybės policizmo idėjų šalininkų kūrybinį palikimą galime pastebėti, kad dalis policizmo teoretikų (G. Lengnichas, F. Naxas, W. Horalekas) buvo vokiečių kilmės ir išaugę vokiškoje kultūroje. J. Wybickis buvo senatorius, F. Naxas – karališkasis architektas. Visi jie kartu su R. Ładowskiu nebuvo stiprūs teoretikai, o juos dar kartą galime įvardyti kaip švietėjus, propagavusius kameralizmo ir policizmo idėjų plėtrą Abiejų Tautų Respublikoje bei vertusius iš vokiečių ir prancūzų kalbos autoritetingų to meto policistų veikalus ir skleidusius vokiečių žemių ir Prancūzijos gerąją patirtį administravimo srityje.

F. Skarbeko indėlis į policizmo teorijos sklaidą autonominėje Lenkijos karalystėje

Kitas vėlyvojo kameralizmo atstovas grafas Fryderyk Skarbek (g. 1792 m. (Torunėje) –1866 m. (Varšuvoje) savo idėjas skleidė nuo Napoleono priklausomoje Varšuvos Kunigaikštystėje ir vėliau užimdamas įvairias pareigas, Carinėje Rusijoje autonomiją turėjusioje, Lenkijos karalystėje. (Būtina priminti, kad tiek į Varšuvos kunigaikštystę, tiek autonominę (kongresinę) Lenkijos Karalystę įėjo lietuviškos Užnemunės teritorija – aut.). F. Skarbeko idėjos ir požiūriai, šiuolaikiniams viešojo sektoriaus tyrėjams aktualūs ir išliekamąją vertę turi viešųjų finansų tvarkymo ir socialinės gerovės kūrimo srityse. Šis Varšuvos universiteto profesorius analizavo

mokesčių reikšmę valstybės ir piliečių gerovei. Jis teigė, kad viešasis vartojimas yra valstybės pajamų sunaudojimas siekiant tautos gyvenimo sąlygų ir piliečių gerovės. Vartojimas vyksta ne tik pasitelkiant išdo, bet ir privačias pajamas, kurias savininkai skiria visuomenės reikmėms. Viešosios ir privačios lėšos turi būti nukreipiamos viešajam saugumui, privatinės nuosavybės apsaugai, gyventojų buities gerinimui ir kt. (Cichoń ir kt., 2006, 413–415).

Valstybės investuojamos lėšos tiesiogiai arba netiesiogiai prisideda ir prie privataus vartojimo skatinimo, pvz., piliečiai, gaudami atlygį iš valstybės išdo, perka paslaugas ir prekes iš privačių vartotojų. F. Skarbekas teigė, kad mokesčių mokėtojui yra skausminga prarasti dalį savo pajamų ir atiduoti juos valstybei mokesčių pavidalo. Kita vertus, mokesčių lėšos sudaro sąlygas viešajai gerovei plėtotis. F. Skarbekas teigė, kad nebūtinai visi turi mokėti vienodus mokesčius. Turtingesni turi pasidalyti didesnių mokesčių socialine našta ir taip paremti vargingesnius sluoksnius. Tai kvietimas turtingųjų ir bendrai visos visuomenės socialinei ir moralinei atsakomybei (Cichoń ir kt., 2006, 413–415). Privatūs mokesčių mokėtojai tuos pinigus gali atgauti, dalyvaudami tiesiant kelius statant viešuosius pastatus (vykdydami valstybės užsakymus), valstybė perka iš jų prekes, organizuoja viešuosius darbus įvairiems visuomenės nariams. Mokesčių pinigai didina darbo vietų skaičių viešajame sektoriuje ir tai prisideda prie visuomenės gerovės augimo. F. Skarbekas pasisakė už nacionalinės pramonės rėmimą bei racionalų pajamų, gautų iš mokesčių, panaudojimą. Nacionalinės pramonės plėtra garantuoja piliečių gerovę ir darbo vietas (Cichoń ir kt., 2006, 413–415).

Analizuojant F. Skarbeko požiūrį į piliečių gerovės užtikrinimą, galima pastebėti dalies jo idėjų panašumus su vieno didžiausių XIX a. viešojo administravimo tyrėjo Lorenzo von Steino (sk. Lorenco fon Šteino) požiūriu į valstybės piliečių gerovę. Vienos universiteto profesorius L. von Steinas tvirtino, kad valstybė turi būti ne tik teisinė, bet ir socialiai orientuota. Socialiai orientuotas valdymas garantuoja ekonominę pažangą ir užtikrina gyventojų gerbūvį (Smalskys, 2002, 42–44). Stiprios ir socialiai aktyvios valstybės garantas yra gerai parengtas profesionalus administracinis aparatas (tarnautojai) (Izdebski, 2001, 66–67). L. von Steino nuomone, valstybė ir visuomenė yra du priešingi poliai ir šioje priešybių kovoje valstybė ir jos administracija turi parodyti jėgą, kad pajungtų kiekvieno piliečio interesą bendriems tikslams. Socialiai orientuotas monarchas turėjo tapti atsvara turtingos visuomenės dalies interesams ir pradėti gerinti žemesniųjų klasių padėtį visuomenėje.

Nėra patikimų žinių, ar F. Skarbekas su L. von Steinu galėjo susitikti, juolab, kad F. Skarbekas buvo vyresnis ir kaip aktyvus mokslininkas reikšėsi 2–3 dešimtmėčiais anksčiau nei L. fon Šteinas. Tačiau panašios idėjos apie socialinę gerovę buvo keliamos daugelio tiek antrojo, tiek trečiojo policizmo ir kameralizmo idėjų plėtros etapo mokslininkų ir mąstytojų. Policizmo teoretikai evoliucionavo į socialinės gerovės užtikrinimo eudomonistinius apmąstymus. Kur buvo teigiama, kad *karaliaus pareiga užtikrinti savo pavaldiniams saugumą ir laimę*. Tai leido valdovui reguliuoti daugelį žmonių gyvenimo sričių ir siekti „gerovės valstybės“ (vok.

Wohlfahrtssaat, dabar vartojamas angliškąs „Welfar state“ pavadinimas, aut.) sukūrimo. Absolutinis monarchas, kaip visų savo pavaldinių globėjas, ir jam pavaldus administracinis aparatas galėjo nekludomai veikti ir reguliuoti visas gyvenimo sritis, nes tik jis ir jo administracija žinojo, kaip padaryti žmones laimingus ir saugius (Malec i Malec, 1997, 32–38), (Smalskys, 2002, 42–47).

L. fon Šteinas buvo teisininkas ir neakcentavo mokesčių svarbos socialinei piliečių gerovei o, F. Skarbekas savo darbuose neišryškino valdovo reikšmės socialinės globos srityje, bet vartojo ne valdovo, bet „valstybės“ terminą gerovei užtikrinti. Galima teigti, kad F. Skarbeko idėjos apie socialinę gerovę bei mokesčių diferencijavimą bei surinkimo svarbą tai gerovei pasiekti, įsikomponuoja į bendrą vėlyvųjų policistų idėjų, požiūrių bei nuostatų visumą ir nėra išskirtinės bei unikalios. F. Skarbekas kaip intelektualas bei dirbęs administracinį darbą aukštas pareigūnas buvo gerai susipažinęs su to meto valdymo, viešųjų finansų ir socialinės gerovės reformų teorija ir praktika.

Išvados

1. Iš kameralizmo principų išsirutuliojusios policizmo doktrinos pagrindas buvo daugelio žmonių gyvenimo sričių valstybinis (arba valdovo) reguliavimas, kurį turėjo atlikti viešojo sektoriaus institucijos. Policijos veikla buvo siejama ne tik su viešuoju saugumu, bet ir su veiksmingesniu mokesčių surinkimu, ligų ir gaisrų prevencija bei kitomis administracinėmis funkcijomis. Policija (XVIII a.) tapo sinonimu žodžiui „administracija“.
2. Lenkijos–Lietuvos valstybėje (Abiejų Tautų Respublikoje, ATR) policizmo idėjų sklaidėjų buvo nedaug, o policistinė mintis vystėsi vangiai. Analizuojant teorinių policizmo idėjų sklaidą ATR matome vokiečių ir iš dalies prancūzų policistų įtaką bei jų idėjų adaptavimą R. Ładowskio, G. Lengnicho, J. Wybickio ir kt. policizmo propaguotojų bei švietėjų darbuose.
3. ATR gyvenę policizmo idėjų sklaidėjai perėmė vokišką policistinę tradiciją ir dalis iš jų (G. Lengnichas, F. Naxas ir kt.) buvo vokiečių kilmės bei vokiškos kultūros žmonės. Kita vertus, artimiausiose vokiečių valstybėse, ATR kaimynėse (Prūsijoje, Saksonijoje, Austrijoje) kameralizmas ir policizmas jau buvo plėtojami akademiniam lygmenyje, todėl teorinius postulatus buvo lengviau perimti nei remtis savo sukurtomis ir išstobulintomis idėjomis.
Valstybės administravimo praktikai įtaką darė ir vokiečių policizmo idėjos, tai įrodo įvairių ATR aukštų valstybės pareigūnų praktinis – kūrybinis palikimas apie valstybės administravimo tobulinimą.
4. Autonominėje (kongresinėje) Lenkijos Karalystėje aukštas pareigas užėmęs bei mokslo srityje dirbęs prof. F. Skarbekas atstovavo vėlyvojo policizmo teorinei minčiai. Jo idėjos apie mokesčių sistemos sutvarkymą

bei didesnės mokesčių naštos „uždėjimą“ turtingiesiems ir nacionalinės pramonės rėmimą buvo artimos žinomo vokiečių viešojo administravimo tyrėjo prof. L. von Sterino pažiūroms. Viešosios valdžios įtaka socialinės gerovės kūrimui padėjo pagrindus „gerovės valstybės“ kūrimui, tačiau F. Skarbeko teorinės idėjos nebuvo originalios, jos buvo žinomos vokiečių ir kitų šalių universitetuose bei mokslo centruose.

Literatūra

1. Cichoń, Paweł, et al. *Historia administracji i myśli administracyjnej: wybór źródeł*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2006.
2. Dolański, Dariusz. *Zachód w Polskiej myśli historycznej czasów saskich*. Zielona Góra: Wydawnictwo Uniwersytetu Zielonogórskiego, 2002.
3. Fiedorczyk, Piotr. „Administracja w Polsce w czasach stanisławowskich.“ *Nauka administracji* (red. nauk. B. Kudrycka, B. Guy Peters, J. Suwaj). Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2009: 89.
4. Izdebski, Hubert. *Historia administracji*. Warszawa: Liber, 2001.
5. Janik, Marcin. *Policja sanitarna*. Warszawa: LEX a Wolters Kluwer Business, 2012.
6. Kornaś, Jerzy. „Administracja publiczna w Polsce.“ *Administracja publiczna* (red. nauk. J. Hausner). Warszawa: PWN, 2008: 112.
7. Kramar, Serhiy. „Sądownictwo kryminalne w miastach Rzeczypospolitej XVI–XVIII w. Stan badań nad problemem.“ *Studia z zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania* 5 (2014): 9 – 10.
8. Makarevičius Algirdas. „Ekonominės teorijos Vilniaus universitete 1783–1832 m.“ *Ekonomika*, 1 (1960): 119–129.
9. Malec, Dorota i Malec, Jerzy. *Historia administracji nowożytnej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1997.
10. Malec, Jerzy. *Polska myśl administracyjna XVIII wieku*. Kraków: Krakowska Szkoła Wyższa im. A. F. Modrzewskiego, 2008.
11. Puchowski, Kazimierz. „Edukacja elit w szkolnictwie katolickim i protestanckim w Prusach Królewskich.“ *Czasy nowożytne* 24 (2011): 141.
12. Skrzypek, Marian (red. nauk). *700 lat myśli Polskiej. Filozofia i myśl społeczna w latach 1700–1830. Tom 1. Okres saski* G. Lengnich (1689 – 1774). Poglądy. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Filozofji i sociologii PAN, 2000: 186–187.
13. Smalskys, Vainius. „Kontinentinės Europos viešojo administravimo genezė.“ *Viešojo politika ir administravimas*, 1 (2002): 55–60.
14. Smalskys, Vainius. „Lorenzo von Steino viešojo administravimo koncepcija.“ *Viešojo politika ir administravimas*, 2 (2002): 42–47.

15. Šmigelskytė–Stukienė, Ramunė ir kt. *Modernios administracijos tapšmas Lietuvoje: valstybės institucijų raida 1764–1794 metais*. Vilnius: Petro ofsetas, 2015.
16. Urbanovič, Jolanta ir kt. *Viešojo administravimo teorijos*. Vilnius: MRU ir UAB „Baltijos kopija“, 2015.

Vainius Smalskys, Barbara Stankevič

**Dissemination of the Ideas of Policism and Theoretical Thought
in the Republic of Both Nations and the Autonomous Kingdom of Poland**

Abstract

In the Polish–Lithuanian Commonwealth (the Republic of Both Nations) there were few disseminators of the ideas of policism; the policist thought was developing rather slowly. While analysing the dissemination of theoretical ideas of policism in the 18th century Republic of Both Nations, we can view the influence of German and to some extent French policists and the adaptation of their ideas in the works of R. Ładowski, G. Lengnich and other disseminators of the ideas of policism. They took over theoretical postulates of German policists. The disseminators of the ideas of policism – residents of the Republic of Both Nations – accepted the German tradition of policism. Some of them (G. Lengnich, F. Nax and others) were of German origin and culture. Conversely, in the nearest German states as well as in the neighbouring German states of the Republic of Both Nations (Prussia, Saxony or Austria) cameralism and policism were already being developed at the academic level; therefore, it was easier to take over theoretical postulates than to rely on the ideas created and developed in their own state. After the collapse of the Polish–Lithuanian Commonwealth, the ideas and research of German scholars had further influence and were being successfully taken over in the Kingdom of Poland which was then both autonomous and dependent from Russia.

Vainius Smalskys – Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo instituto direktorius, socialinių mokslų daktaras, profesorius.
El. paštas: vainius@mruni.eu

Vainius Smalskys – Doctor of Social Science, Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, Director of Institute of Public Administration, Professor.
E-mail: vainius@mruni.eu

Barbara Stankevič – Mykolo Romerio universiteto Politikos mokslų instituto lektorė, humanitarinių mokslų daktarė.
El. paštas: barbara@mruni.eu

Barbara Stankevič, Doctor of Humanitarian Science, Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, Lecturer of Institute of Political Sciences.

Straipsnis įteiktas 2016 m. sausio–vasario mėn., recenzuotas, parengtas spaudai 2016 m. kovo–birželio mėn.